O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

Ro'yxatga olindi
№ FD-02-26
«29» 08 2024 yil

"TASDIQLAYMAN"
Samarqand iqtisodiyot va servis intituti
rektori M.E.Po'latov
«29» 08 2024 yil

MOLIYAVIY HISOB 1
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60410100- Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)

Samarqand-2024

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	Kreditlar
	2024 - 2025	4	5

Fan/modul turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari
Tanlov	O'zbek/rus	4

	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1	Moliyaviy buxgalteriya hisobi	60	90	150

2 **I.FANNING MAZMUNI.**

"Moliyaviy hisob 1" fani moliyaviy buxgalteriya hisobining asosiy obyektlarini tan olish, baholash hamda moliyaviy hisobotlarda aks ettirishga haqida bilimlar berishni qamrab oladi.

Fandagi barcha jabhalarni qamrab olish uchun fan shartli ravishda "Moliyaviy hisob" va "Moliyaviy hisob 1" ga ajratilgan.

Ushbu fan tarkibida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va auditning xalqaro standartlariga o'tish sharoitida korxona va tashkilotlarda buxgalteriya hisobini tashkil etish, buxgalteriya hisobi xizmati, nazorat tizimi kabi mavzular ham o'rin olgan.

Mazkur dastur 60410100- Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha) yo'nalishi bo'yicha o'quv rejaga muvofiq ishlab chiqilgan.

"Moliyaviy buxgalteriya hisobi" fani bo'yicha mazkur dastur eng ilg'or tajribalar, dunyodagi 1000 talik reytingda 100 talik ichida bo'lgan universitetlar tajribasi, ilg'or darsliklar, Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari hamda mamlakatimizdagi iqtisodiyot sohasidagi universitetlar tajribalaridan foydalanib tuzildi.

Shuni alohida qayd etish kerakki, fan dasturi ASSA xalqaro tashkiloti talablaridagi "Moliyaviy buxgalteriya hisobi" fanining ham talablarini qamrab olgan va qo'yilgan talablarga javob beradi.

O'QUV FANINING MAQSADI VA VAZIFASI

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarda xalqaro standartlar asosida mos bilim, ko'nikma va malakani shakllantirish hisoblanadi.

Fanning vazifasi - talabalarda moliyaviy buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy masalalari bo'yicha ko'nikma va malakalalarni shakllantirishdan iborat hisoblanadi.

Bakalavrlar darajasini olishga da'vogar bo'lgan «Buxgalteriya hisobi va audit» ta'lim yo'nalishlari talabalari "Moliyaviy hisob 1" fanidan quyidagilarni bilishlari zarur:

Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi, tan olish va boshlang'ich tannarxi aniqlay olishi;

Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) qayta baholash bilishi;
Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) depresiasiyasi, hisobdan chiqarilishi va moliyaviy hisobot aks ettiriishini bilishi;
Nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi aniqlash tartibini bilishi;
Gudvil. Nomoddiy aktivlarni qayta baholash. Amortizasiya hisob-kitoblarini bilishi;
Investisiyaviy mulk (investment property) hisobini bilishi;
Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyat hisobini bilishi;
Biologik aktivlar hisobini bilishi;
Investisiyalar hisobini bilishi;
Ijara hisobini bilishi;
Shartli aktivlar va majburiyatlar hisobi. Aktivlarning qadrsizlanishi hisobini bilishi;
Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni taqdim etish. Moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlar hisobini bilishi;
7-son MHXS "Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni ochiqlash" hamda 9-son MHXS "moliyaviy instrumentlar" standartlarining mazmuni va mohiyati tushunigi va qo'llay olishi;
Xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi. Xorijiy faoliyat hisobini bilishi;
Foyda solig'i hisobi. Aksiyaga foyda hisobini bilishi;
Mehnat haqi hisobini bilishi;
Mehnat haqidan ushlanmalar va ajratmalar hisobi bilishi;
O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital hisobini bilishi;
O'rtoqlik jamiyatlarida foydaning taqsimoti hisobini bilishi;
Korporasiyalarda buxgalteriya hisobini bilishi;

II. ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

6-BOB. UZOQ MUDDALI AKTIVLAR: MULK (YER, BINO), MASHINA VA ASBOB-USKUNALAR

6.1-mavzu. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi, tan olish va boshlang'ich tannarxi.

Joriy bo'lmagan aktivlar (non current assets). Uzoq muddatli aktivlarning tasniflanishi. Moddiy va nomoddiy aktivlar. Moddiy oborotdan tashqari aktivlar.

Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi. 16-son BHXSda mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar; depresiasiya; depresiasiya qiymati; foydali xizmat muddati;

haqiqiy xarajatlar; qoldiq qiymati; adolatli qiymat; qadrsizlanishdan zarar; balans qiymati atamalariga tavsiflar.

Mulk (yer, bino), zavod, mashina va asbob-uskunalarning alohida klasslari: yer uchastkalari; yer uchastkalari va bino; mashina va asbob-uskunalar; suv sudalari; havo sudalari; avtotransport vositalari; mebel va terib qo'yiladigan muhandislik asbob-uskunalari elementlari.

Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar boshlang'ich tannarxi. Mulk (yer, bino), zavod, mashina va asbob-uskunalarning boshlang'ich qiymatining elementlari: xarid bahosi, shu jumladan import poshlinalari va xarid jarayonida qaytarilmaydigan soliqlar (savdo chegirmasi chiqariladi); aktivni mo'ljallagan joyiga ortib olib kelish va uni ishchi holatga keltirish bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar; aktivni terish, demontaj va u joylashgan maydonni tiklanishining mo'ljaldagi qiymati.

Tashkilot mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalarga qilingan xarajatlarini ularni sarflanish momentida tan olishi.

Obyektlarni buzish va tugatish xarajatlari keltirilgan qiymatida tan olish va bir vaqtning o'zida taalluqli majburiyatlarni yaratish.

Qurilayotgan obyektning tannarxini aniqlash.

Xalqaro standartga muvofiq asosiy vositalarni ekspluatasiya qilish bilan bog'liq davomiy amalga oshiriladigan xarajatlar: joriy ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlari; asosiy vositalar obyeklarining yirik qismlari va agregetlari, bino ichida ichki ko'chma devorlar bilan ajratish hamda konstruksiya elementlarini jihozlash; ayrim nosozliklarni aniqlash uchun yirik texnik tekshiruvlar.

Davomiy xarajatlarning kapitallashuvi. Davomiy xarajatlar natijasida iqtisodiy nafning oshishi (xizmat qilish muddati yoki mehnat unumdorligining oshishi)

6.2-mavzu. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) qayta baholash

Tashkilot o'zining hisob siyosatida standartning 30-bandida izohlangan boshlang'ich qiymat modeli yoki 31-bandiga muvofiq qayta baholash modelidan birini tanlashi kerak va tanlangan hisob siyosati asosiy vositalarning butun klassi bo'yicha qo'llanilishi shart.

Qayta baholashning ikkita qoidasi: qayta baholash yetarli darajada muntazam o'tkazilishi; qayta baholash asosiy vositalarning klasslariga nisbatan har bir obyekt bo'yicha individual o'tkaziladi.

Qayta baholashdan daromadlar va xarajatlarni tan olish.

Qayta baholash natijasida aktivning balans summasi oshishi boshqa umumlashgan daromad sifatida to'g'ridan-to'g'ri kapitalda "qayta baholashdan o'sishi" moddasida qayd qilinishi.

Aktivning balans qiymati qayta baholash natijasida kamayishi foyda va zararlarda "aktivlarni qayta baholashdan zarar" moddasida tan olinishi. Oldingi qayta baholash natijalarining hisobga olinishi.

Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar obyektlarini chiqarilishida qayta baholash bo'yicha rezervning to'liq taqsimlanmagan foydaga o'tkazish tartibi.

Qayta baholash jarayoni va uning natijalarini hisobda aks ettirish tartibi. Qayta baholangan asosiy vositalar bo'yicha depresiasiya summasini qadamba-qadam hisoblash tartibi. Qayta baholangan asosiy vositalarning chiqib ketishi.

Aktivlarga ajratilgan subsidiyalarni aks ettirish. Qarzlar bo'yicha xarajatlarning kapitallashuvi.

6.3-mavzu. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) depresiasiyasi, hisobdan chiqarilishi va moliyaviy hisobot

Depresiasiya bo'yicha xarajatlarni aniqlash quyidagi baholashlar orqali amalga oshiriladi: kutilayotgan likvidasion qiymat; aktivning depresiasiyalanadigan qiymati; kutilayotgan foydali xizmat muddati; foydalaniladigan depresiasiya metodlari.

Aktivning depresiasiyalanadigan qiymatini foydali xizmat muddati davomiyligiga sistematik taqsimlash uchun foydalanadigan usullar: bir maromda taqsimlash metodi; hamda ishlab chiqarilgan miqdor birligi metodlarini kiritish mumkin. Ushbu usullarning mohiyati va qo'llanilishi.

Tezlashtirilgan depresiasiyaning ikkita usuli e'tirof etiladi: sum raqam va qoldiqni kamaytirish usullari. Ushbu usullarning mohiyati va qo'llanilishi.

Xizmat qilish muddatni qayta ko'rib chiqish va likvidasion qiymat.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotida mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar to'g'risidagi axborotlarni aks ettirish. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalarning harakati to'g'risidagi hisobot.

7-BOB. UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR: NOMODDIY AKTIVLAR

7.1-mavzu. Nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi

Nomoddiy aktivlarning ta'rifi va tavsifi. Nomoddiy aktivlarga oid atamalar tavsifi: faol bozor, amortizasiya, aktiv balans qiymati, tannarx, amortizasiyalanadigan miqdor, ishlanma, korxona uchun spesifik qiymat, aktivning adolatli qiymati, qadrsizlanishdan ko'rilgan zarar, nomoddiy aktivlar, monitar aktiv, tadqiqot, nomoddiy aktivlarning qoldiq qiymati, foydali xizmat muddati.

Nomoddiy aktivlar turlari: kompyuter dasturiy ta'minoti; lisenziyalar, patentlar, mualliflik huquqi; brendlar, savdo markalari; kinofilmlar, mijozlar ro'yxati, ipotekaga xizmat qilish huquqi, baliq oviga lisenziya; import kvotalari, franshizlar, mijozlar va tashkilotlar bilan munosabatlar, mijozlar sodiqligi, bozor hissasi, tayyorlov huquqlari. Ularning tavsifi.

Nomoddiy aktivlarning identifikasiyalanish mezonlari. Tashkilot o'tgan hodisalar natijasida nazorat qila olishi. Moddalarni nomoddiy aktivlar sifatida tan

olish uchun moddalar quyidagilarga javob berishini namoyon qilishi shart: nomoddiy aktiv aniqligiga; tan olish mezoniga.

Nomoddiy aktiv tan olinadi: korxona aktivdan yuzaga keladigan kelgusidagi iqtisodiy nafning olinishi ehtimoli mavjud bo'ladi; aktivning tannarxi ishonchli baholanishi mumkin bo'ladi.

Nomoddiy aktivlar boshlang'ich holatda tannarxi bo'yicha baholanadi. Alohida xarid qilinayotgan nomoddiy aktivlar tannarxi o'z ichiga oladi: nomoddiy aktivni xarid narxi, bu o'z ichiga xarid qilish jarayonida import poshlinasi va qoplanmaydigan soliqlar, savdo chegirmasi va narxidan tushishlar; aktivni ko'zda tutilgan maqsadda foydalanishga tayyorlashga taalluqli bo'lgan har qanday xarajatlar. To'g'ridan-to'g'ri xarajatlarga misollar. Nomoddiy aktivlar tannarxi tarkibiga kiritilmaydigan xarajatlarga misollar.

Tashkilotning o'zi tomonidan yaratilgan va xirid qilingan nomoddiy aktivlarning xususiyatlari.

Ishlanmalar bo'yicha xarajatlarni quyida keltirilgan mezonlarga bir vaqtning o'zida javob berishini kompaniya taqdimot qila olgan taqdirda nomoddiy aktiv sifatida tan olinadi.

Tadqiqotlar bosqichidagi xarajatlar ular amalga oshirilgan davrdagi xarajatlar sifatida tan olinishi va nomoddiy aktiv sifatida tan olinishi mumkin emasligi. **Ishlanmalarni yaratish bosqichidagi** tajriba-konstruktorlik ishlanma xarajatlari kapitallashishi.

Nomoddiy aktivlar tannarxida aks ettirilishi uchun ma'lum mezonlarning barchasiga javob berishi: nomoddiy aktivlani yaratilishi texnik jihatdan yakunlanganligi va uning foydalanishga yoki sotishga tayyor holga keltirilishi; kompaniyada nomoddiy aktivlarni yaratilishi yakunlanganligi sayl-harakatlarining amalga oshirilishi; nomoddiy aktivlardan foydalanish kelgusida iqtisodiy naf keltirishi aniqligining mavjudligi; nomoddiy aktivlar ishlanmalarini yakunlash, undan foydalanish yoki sotish uchun texnik, moliyaviy va boshqa resurslarning mavjudligi; nomoddiy aktivlar ishlanmalariga taalluqli xarajatlarni ishonchli baholash imkoniyatining mavjudligi.

7.2-mavzu. Gudvil. Nomoddiy aktivlarni qayta baholash. Amortizasiya. Moliyaviy hisobot

3-son MHXS "Biznesni birlashtirish" standartiga muvofiq nomoddiy aktivlar biznesni birlashtirish bo'yicha bitim doirasida xarid qilinishi.

Mustaqil yaratilgan nomoddiy aktivlar: gudvil (ichki yaratilgan gudvil); brendlar, gazeta va jurnallarning nomi; mijozlar bazasi tan olinmasligi.

Gudvil. Xarid qilib olingan va xarid qilib olinmagan gudvil.

Korxona o'zining hisob siyosatida haqiqiy tannarxi bo'yicha hisob modeli yoki qayta baholangan qiymati bo'yicha hisob modelidan birini tanlashi shart.

Qayta baholangan qiymati bo'yicha hisob modeli. Nomoddiy aktivlar boshlang'ich tan olingandan so'ng qayta baholash sanasida har qanday davomiy jamg'arilgan amortizasiya va qadrsizlanishdan ko'rilgan har qanday jamg'arilgan

zararni chegirgandan keyingi adolatli qiymatni ifoda etuvchi qayta baholangan qiymati bo'yicha hisobga olinishi. Qayta baholash muntazam o'tkazilishi.

Nomoddiy aktiv qayta baholansa, qayta baholash sanasida jamg'arilgan amortizasiya summasi aktivning yalpi balans qiymati o'zgarishiga proporsional qayta hisoblanashi.

Qayta baholash natijasida nomoddiy aktivlarning balans qiymati oshsa ushbu ko'payish to'g'ridan-to'g'ri boshqa to'plangan daromadlar tarkibida tan olinishi.

Qayta baholash natijasida nomoddiy aktivlarning balans qiymati kamaysa, u holda bunday kamayish foyda va zararlar tarkibida tan olinishi.

Korxona nomoddiy aktivlarni foydali xizmat qilish muddati aniq belgilanganligini yoki muddati aniq emasligini baholay olishi. Standartda nomoddiy aktivlarning foydali xizmat muddatini belgilashga ta'sir etuvchi omillar.

Aniq foydali xizmat qilish muddatiga ega bo'lgan nomoddiy aktivlarning amortizasiyalanadigan miqdori aktivning foydali xizmat qilish muddatiga sistematik asosda taqsimlanishi. Foydalaniladigan amortizasiya metodi korxona tomonidan aktivdan foydalanishdan olinadigan kelgusidagi iqtisodiy nafning iste'mol qilinishining kutilayotgan xususiyatini ifoda etishi hamda unga monant bo'lishi shartligi.

Amortizasiya metodlari: **to'g'ri chiziqli metod, qoldiqni kamaytirish metodi va mahsulot birligi metodi**.

Amortizasiya xarajatlari foyda va zararlar tarkibida tan olinishi. Ishlab chiqarish jarayonida foydalanadigan nomoddiy aktivlar amortizasiyasi zaxiralarning tannarxiga kiritilishi.

Nomoddiy aktivlarning amortizasiya muddati va amortizasiya hisoblash metodlari eng kamida har moliyaviy yilning oxirida tahlil qilib ko'rilishi.

Aniq bo'lmagan foydali xizmat qilish muddatiga ega bo'lgan nomoddiy aktivlar amortizasiya hisoblashga olinmasligi. Ularning balans qiymati bilan qoplanadigan qiymati muvofiqligi har yili yoki ularning muvofiq emasligi to'g'risida axborot olinganda muntazam test qilib turilishi.

Nomoddiy aktivlarni tan olish tugatilishi.

Nomoddiy aktivlarni tugatishdan olingan daromad yoki xarajatlar aniqlash tartibi.

Korxona nomoddiy aktivlarning har bir klassi bo'yicha axborotlarni mustaqil yaratilgan nomoddiy aktivlar va boshqa nomoddiy aktivlarga ajratgan holda taqdim etishlari shartligi.

Nomoddiy aktivlarning klasslari: firmali nomlanishi; titul ma'lumotlari va nashr turlari nomi; kompyuter dasturiy ta'minoti; lisenziya va franshizlar; mualliflik huquqi, patentlar va boshqa sanoat mulki huquqi, xizmat ko'rsatish va ekspluatasiya huquqi; reseptlar, formulalar, modellar, chizmalar, prototiplar; ishlanma jarayonidagi nomoddiy aktivlar.

Nomoddiy aktivlar to'g'risidagi axborotlarni moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotda aks ettirish. Nomoddiy aktivlarning harakati to'g'risidagi hisobot.

8-BOB. BOSHQA MODDIY AKTIVLAR HISOBI. INVESTISIYa HISOBI. IJARA HISOBI. AKTIVLARNING QADRSIZLARINI HISOBI

8.1-mavzu. Investisiyaviy mulk (investment property).

Investisiyaviy mulk tushunchasi va uning ta'rifi. Investisiyaviy mulk tarkibi. Investisiyaviy mulkning balans qiymati, boshlang'ich qiymati va adolatli qiymati.

40-son MHXS "Investisiyaviy mulk" standartidagi asosiy qoidalar. Mulklarning investisiyaviy mulk yoki mulkdor tomonidan foydalaniladigan mulklarga tasniflash.

Investisiyaviy mulkni tan olish mezonlari. Investisiyaviy mulklarni tan olish momentida baholash. Investisiyaviy mulkning dastavval boshlang'ich qiymatida hisobga olinishi.

Investisiyaviy mulklarni tan olgandan keyin baholash. Investisiyaviy mulkni baholash modellari: boshlang'ich qiymati bo'yicha hisobga olish; adolatli qiymati bo'yicha hisobga olish.

Investisiyaviy mulkni bir kategoriyadan boshqa kategoriyaga o'tkazish (qayta tasniflash). Asosiy vositalar tarkibidan investisiyaviy mulk tarkibiga o'tkazishda adolatli qiymatda va boshlang'ich qiymat modelida baholash. Investisiyaviy mulkni asosiy vositalar tarkibiga o'tkazishda baholash tartibi.

Investisiyaviy mulkning chiqib ketishi hisobi. Investisiyaviy mulkni tan olinishnishi yakunlash.

Investisiyaviy mulkka oid axborotlarni ochiqlash.

8.2-mavzu. Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyat

Sotish uchun mo'ljallangan deb tasniflangan uzoq muddatli aktivlar (oborotdan tashqari) va tugallanayotgan faoliyat tavsifi.

Sotish uchun mo'ljallangan deb tasniflangan oborotdan tashqari aktivlarni tan olish mezonlari.

Sotish uchun mo'ljallangan aktivlarni baholash: qayta tasniflash momentida baholash; davomiy baholash.

Davomiy baholashda qiymatining kamayishi natijasidagi qadrsizlanishdan zararning foyda va zararlarda tan olinishi. Qiymatning oshishish oldingi holatlardagi qadrsizlanishdan zararning qoplanishiga yo'naltirilishi va undan ortgan qismining foyda sifatida tan olinmasligi.

Sotish uchun mo'ljallangan aktivlarni moliyaviy hisobotda aks ettirish.

Sotish rejasining qayta ko'rib chiqilishi.

Tugallangan faoliyat natijalari: tugallangan faoliyatdan olingan soliqlardan keyingi foyda va zararlar; sotish xarajatlari chegirilgandan keyingi adolatli qiymati bo'yicha qayta baholashdan olingan soliqlardan keyingi foyda va zararalar; tugallangan faoliyatga taalluqli aktivlarni sotishdan olingan soliqlardan keyingi foyda va zararlar.

Foyda va zararlar va boshqa to'plam daromadlar to'g'risidagi hisobotda yoki izohlarda tugallangan faoliyat natijalarini aks ettirish.

8.3-mavzu. Biologik aktivlar. Tabbiy resurslar hisobi

Biologik aktivlar tushunchasining ta'rifi. Qishloq xo'jalik faoliyati va qishloq xo'jalik mahsulotlari.

Biologik aktivlarni tan olish mezonlari. Qishloq xo'jalik mahsulotlari tannarxi.

Biologik aktivlarni baholash. Biologik aktivlarni boshlang'ich qiymati va adolatli qiymati bo'yicha tan olish. Biologik aktivlarni sotish momentidagi xarajatlar.

Biologik aktivlarning sotish momentidagi xarajatlarni chegirib tashlagandan keyingi adolatli qiymati, shuningdek ularni kelgusida qayta baholash qiymati bilan boshlang'ich tan olishdagi qiymati o'rtasidagi farq natijasida yuzaga kelgan foyda va zararlar.

Biologik aktivlarga taalluqli bo'lgan davlat subsidiyalari hisobi.

Biologik aktivlar to'g'risidagi axborotlarni moliyaviy hisobotlarga ochiqlashlarda bayon qilish.

Tabbiy resurslar. Tabbiy resurslar deplesiyasi.

8.4-mavzu. Investisiyalar hisobi

Assasiasiyalashgan korxonalar va qo'shma korxonalarga investisiyalar.

Assosiasiyalashgan kompaniyalar, salmoqli ta'sir ko'rsatish, hissali qatnashish metodi tushunchalariga ta'riflar.

Salmoqli ta'sir ko'rsatishda 20% dan 50%gacha investisiya obyektining aksiyalargi egalik qilish. Salmoqli ta'sir ko'rsatishning boshqa omillari.

Hissali qatnashish metodining qo'llanilishi. Hisoblash tartibi.

Turli xil hisobot sanalari. Turli xil hisob siyosati.

Investisiyalarga qilingan xarajatlar va balans qiymati o'rtasidagi farq hisobi. Investor bilan assosiasiyalashgan kompaniyalar hamda investor bilan qo'shma korxonalar o'rtasidagi operasiyalar hisobi.

Assosiasiyalashgan kompaniyalar bo'yicha hisob-kitoblar ko'rsatkichlari: guruhning tarkibi; sho'ba korxonaning sof aktivi; sho'ba korxonaning sof aktivi; sho'ba korxonaning gudvili; nazorat qilinmaydigan qatnashish hissasi; guruhning taqsimlanmagan foydasi; assosiasiyalashgan kompaniyalarga investisiya.

Qadrsizlanishdan zarar hisobi.

Assosiasiyalashgan kompaniyalarni qamrab olgan konsolidasiyalashgan moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot.

8.5-mavzu. Ijara

Ijara, moliyaviy ijara, ijara shartnomasida belgilangan foiz, ijara to'lovlari, ijara muddati, ijaraga oluvchi, ijaraga beruvchi, ijaraga kiritilgan sof investisiya, operasion ijara, foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv, subijara, ijara bo'yicha majburiyatlar kabi tushunchalarning tavsifi.

Ijaraga oluvchida foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivni boshlang'ich tan olinishi.

Ijaraning boshlang'ich baholanishi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning boshlang'ich qiymati: ijara bo'yicha majburiyatlarning boshlang'ich qiymati (ijara to'lovlarining keltirilgan qiymati); ijara boshlanish sanasida ijara to'lovlari (ijara bo'yicha rag'batlantiruvchi to'lovlardan chegirilgandan keyingi summa); boshlang'ich to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar; ijaraga olingan aktivni demontaj bo'yicha rezerv. Boshlang'ich qiymatni aniqlash bo'yicha amaliy misollar.

Ijara to'lovlari: fikslashgan to'lovlar; o'zgaruvchan ijara to'lovlari; qoldiq qiymati kafolatlari bo'yicha kutilayotgan to'lovlari; ijarani bekor qilganligi uchun jariamalar.

Qisqa muddatli ijara. Kichik qiymatga ega bo'lgan aktivlar bo'yicha ijara.

Ijaraning davomiy hisobi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning amortizasiyasi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlarning qadrsizlanishi. Ijara majburiyatlarining hisobi.

Ijaraga beruvchida hisob. Moliyaviy ijara sifatidagi tasniflashga doir holatlarga misollar.

Moliyaviy ijara sifatida tasniflashning belgilari. Moliyaviy ijaraning boshlang'ich tan olinishi va baholanishi.

Ijaraga qilingan sof investisiya. Ijara shartnomasida keltirilgan foiz stavkasi. Ijaraga qilingan sof investisiyaga kiritilgan ijara to'lovlarini baholash.

Davomiy baholash. Operasion ijara tan olinishi va baholash. Ko'chmas mulkni ijara berish. Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotda aks ettirish.

Takroriy ijara sifatida sotish. Sotish narxi adolatli qiymatidan katta bo'lgan hollarda hisob. Ijara munosabatlarini moliyaviy hisobotlarda aks ettirish.

9-BOB. MOLIYaVIY INSTRUMENTLAR HAMDA XORIJIY VALYuTA VA XORIJIY FAOLIYaT

9.1-mavzu. Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni taqdim etish. Moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlar

32-son BHXS "Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni taqdim etish",

Moliyaviy instrumentlar, moliyaviy aktivlar, moliyaviy majburiyatlar, hissali instrumentlar, erkin instrumentlar (derivativlar) atamalarining tavsifi.

Moliyaviy instrumentlarning tarkibiy qismlari: moliyaviy aktivlar, moliyaviy majburiyatlar; hissali instrumentlar.

Moliyaviy instrumentlar tasnifi.

Moliyaviy aktivlar: pul mablag'lari; boshqa kompaniyalarning hissali instrumentlari; boshqa kompaniyalarda pul mablag'lari va boshqa moliyaviy aktivlarni olishga bo'lgan shartnomaviy huquq; potensial foydali shartlarda boshqa kompaniyalar bilan moliyaviy aktivlar yoki moliyaviy majburiyatlarni almashtirishga bo'lgan huquq.

Moliyaviy majburiyatlar: boshqa korxonalarga pul mablag'lari yoki boshqa moliyaviy aktivlarni taqdim qilish bo'yicha kontrakt majburiyat; boshqa korxonalar bilan potensial nafsiz shartlarda moliyaviy instrumentlarni almashtirish bo'yicha kontrakt majburiyatlar; hisob-kitoblar xususiy hissali instrumentlar hisobidan amalga oshadi yoki amalga oshishi mumkin bo'lgan majburiyatlar.

Hissali instrumentlar ta'rifi va tarkibi.

Moliyaviy aktivlar, moliyaviy majburiyatlar va moliyaviy instrumentlarga misollar. Debt qimmatli qog'ozlar (bondlar va notlar).

Moliyaviy instrumentlarni boshlang'ich tan olish. Moliyaviy instrumentlarni davomiy baholash: amortizasiyalanadigan qiymati bo'yicha; boshqa to'plam daromadlar orqali adolatli qiymati bo'yicha; foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda adolatli qiymati bo'yicha.

9.2-mavzu. Xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi. Xorijiy faoliyat

Chet el valyutasi bilan bog'liq faoliyat: chet el valyutasida operasiyalarni amalga oshirish; va xorijiy faoliyat yuritish.

21-son BHXS "Valyuta kursi o'zgarishining ta'siri" standartidagi asosiy qoidalar va atamalar tavsifi. Funksional valyuta. Hisobot taqdim qilinadigan valyuta. Funksional valyutani belgilashdagi omillar. Monetar va nomonetar moddalar.

Xorijiy valyutadagi operasiyalar. Boshlang'ich tan olish. Davomiy baholash. Kurs farqini tan olish. Realizasiya qilingan va realizasiya qilinmagan kurs farqlari.

Hisobotning o'tkazilishi. Funksional valyutani hisobot valyutasiga qayta hisoblash.

Xorijiy faoliyatning mohiyati va turlari. Xorijiy faoliyatning tan olinishi. Xorijiy faoliyatga sof investisiya. Xorijiy faoliyatga doir axborotlarning moliyaviy hisobotlarda aks ettirilishi.

9.3-mavzu. Foyda solig'i hisobi. Aksiyaga foyda

12-son BHXS "Foyda solig'i" standartining mohiyati, atamalar va asosiy qoidalari.

Joriy foyda solig'i. Muddati uzaytirilgan soliqlar konsepsiyasi. Soliq bazasi. Aktivlarning soliq bazasi. Majburiyatlarning soliq bazasi.

Vaqtinchalik farqlar. Soliqqa tortiladigan vaqtinchalik farqlar. Chegiriladigan vaqtinchalik farqlar.

Muddati uzaytirilgan soliqlarni boshlang'ich tan olish. Muddati uzaytirilgan soliq majburiyatlari. Muddati uzaytirilgan soliq aktivlari.

Muddati uzaytirilgan soliqlarni baholash. Muddati uzaytirilgan soliqlar hisobi. Muddati uzaytirilgan soliqlarni hisoblash tartibi.

Axborotlarni taqdim etish. Axborotlarni ochiqlash.

11.4. Mehnat haqi hisobi

19-son BHXS "Xodimlarni rag'batlantirish" standartidagi ta'riflar, atamalar va asosiy qoidalar.

Xodimlarni joriy rag'batlantirish. Joriy rag'batlantirish turlari. Mehnat haqining shakllari va hisoblash tartibi. Joriy rag'batlantirishlarni tan olish va baholash. Joriy rag'batlantirish natijalarini buxgalteriya hisobida aks ettirish.

Mehnat faoliyatining tugashi munosabati bilan rag'batlantirishlar. Rag'batlantirish turlari. Belgilagan to'lovlar bilan pensiya rejalari va uni hisobga olish xususiyatlari hamda ketma-ketligi. Auktuar foyda. Foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda tan olinadigan summa. O'tgan xizmatlar qiymati.

Soliq qonunchiligiga muvofiq mehnat haqi bo'yicha daromadlarni soliqqa tortish.

Soliqlarni tan olish va baholash. Daromad soliqlarini hisoblash tartibi. Daromad solig'i bo'yicha hisob-kitoblarni taqdim etish.

Mehnat haqidan ajratmalarni tan olish va baholash. Mehnat haqidan ajratmalar hisob kitoblari. Foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda aks ettirish tartibi.

3-BO'LIM. O'RTOQLIK JAMIYATLARI, KORPORASIYALAR HAMDA NODAVLAT VA NOTIJORAT TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI

10-BOB. O'RTOQLIK JAMIYATLARI VA KORPORASIYALARDA BUXGALTERIYA HISOBI

10.1-mavzu. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital hisobi

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapitalning shakllanishi, tan olinishi va baholash.

Kapital harakati. Hissali kapitalning chegirib olinishi.

Xususiy kapitalning shakllanishi va chegirib olinishiga doir asosiy buxgalteriya yozuvlari.

O'rtoqlik jamiyatlarida foydani tan olish va baholash. Foydadagi hissa. Dividendlar. Foydani taqsimlash usullari.

Foydani taqsimlash natijalari va ularning hisobi. Asosiy bxgalteriya yozuvlari.

10.2-mavzu. Korporasiyalarda buxgalteriya hisobi

Korporasiyalar va xolding kompaniyalari.

Aksiyadorlik jamiyatlarining iqtisodiy tavsifi. Aksiyadorlik jamiyatlarining menejment tizimi. Aksiyadorlik jamiyatlariga qo'yiladigan talablar. Aksiyadorlik jamiyatlarining afzalliklari.

E'lon qilingan aksiya. ishlab chiqarilgan aksiya, muomaladagi aksiya va zaxiradagi aksiyalar tushunchalari. Ularni tan olish va baholash. Hisoblash tartibi. Oddiy va imtiyozli aksiyalar.

Aksiyadorlar jurnali.

Aksiyadorik jamiyatlarida aksiyadorlik kapitali. Aksiyadorlik kapitalini baholash.

Aksiyadorlik jamiyatlarida aksiyadorlik kapitalining shakllanishi bilan bog'liq buxgalteriya yozuvlari. Aksiyadorlik kapitalining moddalari.

AJlarda foydani taqsimlash. Dividendlar hisobi.

Aksiyadorlik kapitalining buxgalteriya balansida aks ettirish. Xususiy kapitalning harakati to'g'risidagi hisobot.

Sh. AMALIY MASHG'ULOTLARLAR BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR
(Amaliy mashg'ulotlar)

Amaliy mashg'ulotlar uchun kuyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi, tan olish va boshlang'ich tannarxi.
2. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) qayta baholash
3. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) depresiasiyasi, hisobdan chiqarilishi
4. Nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi
5. Gudvil. Nomoddiy aktivlarni qayta baholash. Amortizasiya. Moliyaviy hisobot
6. Investisiyaviy mulk (investment property).
7. Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyat
8. Biologik aktivlar
9. Investisiyalar hisobi
10. Ijara
11. Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni taqdim etish. Moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlar
12. Xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi. Xorijiy faoliyat bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar hisobi
13. Foyda solig'i hisobi. Aksiyaga foyda
14. Mehnat haqi hisobi
15. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital va korporasiyalarda aksiyadorlik kapitali hisobi.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va

axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. MUSTAQIL TA'LIM

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Kapital va nokapital xarajatlar
2. Joriy bo'lmagan aktivlar tushunchasi
3. Asosiy vositalar (mulk, bino, mashina va asbob-uskunalar) hisobini tashkil qilish xamda uning vazifalari
4. Asosiy vositalarni turkumlash
5. Aktiv tan olinganida uni baholash
6. Boshlang'ich tannarxni identifikasiya qilish tartibi
7. O'rnatiladigan asbob-ukunalar hisobi
8. Asosiy vositalarni xo'jalik subyekti balansiga kirim qilish yo'llari
9. Kapital qo'yilmalarni hisobga olish.
10. Asosiy vositalar harakatini hujjatlashtirish
11. Asosiy vositalarga amortizasiya hisoblash tartibi va usullari

Amortizasiya xarajatlari bo'yicha buxgalteriya yozuvlari.

12. Asosiy vositalarni ta'mirlash operasiyalarini hisobga olish
13. Asosiy vositalarni qayta baholash muomalalarini hisobda aks ettirish
14. Asosiy vositalarni balansdan chiqarish tartibi
15. Asosiy vositalarni tasarruf qilishdan zarar hisobi
16. Asosiy vositalarning harakatiga doir hisobot
17. Ijara munosabatlarini tartibga solish
18. Ijara muomalalarining obyekti, predmeti va subyektlari
19. Operativ va moliyaviy ijara hisobi
20. Asosiy vositalarni ijaraga olish va ijapara berish hisobi.
21. Nomoddiy aktivlar hisobini tashkil etish
22. Nomoddiy aktivlarni turkumlash va baholash
23. Nomoddiy aktivlarni kirim qilish va harakatini hujjatlashtirish.
24. Nomoddiy aktivlarga amortizasiya hisoblash tartibi va usullari.
25. Nomoddiy akgivlarni hisobdan chiqarish tartibi

Ilmiy tadqiqotlar va taraqqiyot xarajatlari hisobi

26. Biznes birlashuvining qismi sifatida sotib olish.
27. Gudvill hisobining xususiyatlari.
28. Moliyaviy hisobotni xalqaro standartlariga o'tish sharoitida investisiyalarni roli va shu sohada buxgalteriya hisobining vazifalari
29. Investisiyalar hisobini tashkil etish
30. Investisiyalarni turkumlash va baholash.
31. Qimmatli qog'ozlarni sotib olinishi va sotilishini hisobda aks ettirish.
32. Bir aksiyaga to'g'ri keladigan foyda hisobi
33. Foiz xarajatlarining kapitalizasiyalashuvi
34. Pensiya planlari hisobi
35. Uzoq muddaili majburiyatlarning mohiyati
36. Xorijiy valyuta translasiyasi
37. Investisiyalarda qatnashish usullari.

38. Moliyaviy investisiyalar
39. Qaram tadbirkorlik subyektlaridagi va qo'shma korxonalarlardagi investisiyalar
40. Obligasiyalar hisobi
41. Shartli aktivlar hisobi
42. Mehnat va ish haqi hisobini tashkil etish hamda uning vazifalari
43. Mehnat munosabatlarini tartibga solish
44. Korxonaning shaxsiy tarkibi mehnatga haq to'lash tizimlari, shakllari va turlari
45. Mehnat va ish haqini dastlabki hujjatlarda rasmiylashtirish hamda umumlashtirish
46. Jismoniy shaxslar jami daromadlari tarkibi
47. Ish haqidan ushlanmalar hisobi
48. Xalqaro standartlar asosida majburiyatlar hisobi
49. Foyda solig'i hisobi
50. Bozorga layiqatli qmmatli qog'ozlar hisobi
51. Shartli majburiyatlar hisobi
52. Moliyaviy instrumentlarni tasnifi
53. Aksiyalar hisobi
54. Moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlarni baholash, tan olish
55. Hissali instrumentlar hisobi
56. Xedjilashtirish hisobi
57. Moliyaviy instrmentlarga doir 7-son, 9-son MHXSlari standartlarining mohiyati va qo'llanilishi
58. Xalqaro standartlar asosida hissali kapital hisobi
59. Taqsimlanmagan foyda hisobi
60. Korporasiyalarda buxgalteriya hisobi
61. Aksiyadorlik kapitali tarkibi.
62. Xalqaro standartlar asosida moliyaviy natijalar hisobi
63. Daromadlar hisobi
64. Xarajatlar hisobi
65. Sof foyda hisobi
66. Qayta investisiyalangan foyda hisobi
67. Aksiyalarga to'lanadigan dividendlar
68. O'z aksiyalarini chiqartirish hisobi
69. Aktivlarning qadrsizlanishi hisobi

Mustakil o'zlashtiriladigan mavzular buyicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

V.FAN BO'YICHA KURS ISHI (LOYIHASI)

Fan bo'yicha kurs ishi ko'zda tutilgan:

1. Moliyaviy buxgalteriya hisobi tarixiy rivojlanishi
2. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qo'llash davr talabi
3. Buxgalteriya hisobi muhiti (Accounting Environment) va buxgalteriya hisobining roli.
4. Buxgalteriya hisobi - biznes tili.
5. Moliyaviy buxgalteriya hisobi maqsadi va vazifalari (objectives).

6. Biznes tashkilotlarining moliyaviy hisobotlari maqsadi, tarkibi va biznes qarorlarida qo'llanilishi.
7. Buxgalteriya balansi (Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot) (Balance sheet - Statement of financial position).
8. Daromadlar to'g'risidagi hisobot (income statement).
9. Taqsimlanmagan foyda to'g'risidagi hisobot (The statement of Retained earnings).
10. Pul oqimi to'g'risidagi hisobot (The statement of Cash Flows).
11. Moliyaviy holat, faoliyat natijalari va moliyaviy holatdagi o'zgarishlar.
12. O'zbekiston kompaniyalarining moliyaviy hisoboti, ularning mazmuni va tahlili. Taqqoslama tahlili.
13. Moliyaviy buxgalteriya hisobi konseptual asoslari (Conceptual framework).
14. Moliyaviy hisobotning sifat tavsifi.
15. Iqtisodiy resurslar va ularga bo'lgan talablar. Iqtisodiy resurslarning o'zgarishi.
16. Boshqa bazis konseptlar: mazmuning shakldan ustunligi, doimiylik, ikkiyoqlama yozuv.
17. Asos bo'luvchi yo'l qo'yilishlar. Uzluksizlik (Going Concern) asos bo'luvchi yo'l qo'yilishdir. Pulda ifodalashga rioya qilinishi. Biznes birliklari konsepti.
18. Asosiy prinsiplar: muvofiqlik prinsipi, tushumni tan olish prinsipi, xarajatlarni tan olish prinsipi, boshqa daromadlar va boshqa xarajatlarni tan olish, to'liq ochiqlash prinsipi.
19. Konseptual asoslarga kiritilgan konsepsiya tushunchasi va uning tarkibiy qismlari.
20. Boshqa daromadlar (gains) va boshqa xarajatlar (losses). Boshqa umumlashgan daromadlar (somprehensive income).
21. Sof foyda yoki sof zarar tushunchasi va ularning talqini.
22. Moliyaviy hisobot elementlarini tan olish va baholash.
23. Kelgusida iqtisodiy naf bo'lishlik ehtimoli. Kapital va kapital miqdorini qo'llab quvvatlash.
24. Moliyaviy buxgalteriya hisobining an'anaviy prosedurasi.
Moliyaviy buxgalteriya hisobi jarayoni (sikli) mazmuni va uning bosqichlari:
25. Iqtisodiy hodisalar va operasiyalar (transaction). Pulda ifodalangan iqtisodiy hodisalarni qayd qilish, identifikasiyalash.
26. Jurnallashtirish hamda bosh kitobni yuritish.
27. Treyl balansning roli va tuzish tartibi.
28. Tushumlar ta'rifi, turlari hamda asosiy qoidalari
29. Savdo chegirmasi (Trade discount), sotish chegirmasi (Sales discount) va qaytarilgan sotishlar va narxidan tushishlar (Sales returns and allowances) hisobi
30. Sof tushum va uni aniqlash tartibi.
31. Tushumni tan olishning besh bosqichli modeli.
32. Xaridorlar bilan tuzilgan shartnomalarni hamda bajarilishlarga oid majburiyatlarni identifikasiya qilish
33. Operasiya narxi va operasiya narxini bajarilishlarga oid majburiyatlarga taqsimlash.
34. Tushumni tan olish va baholash
35. Olinadigan schetlar (Receivables) ta'rifi va tan olinishi
36. Korxonalarda debitorlik qarzlarini amortizasiyalanadigan qiymati bo'yicha baholash tartibi.

37. Debitorlik qarzlarining qadrsizlanishidan zarar.
38. Gumonli debitorlik qarzlarini (bed debts) (yig'ib bo'lmaydigan olinadigan schetlar) baholash.
39. Majburiyatlarning mohiyati. Majburiyatlarning tan olinishi va baholanishi.
40. Majburiyatlarning turlari: haqiqiy; baholanadigan va shartli.
41. Savdo to'lanadigan schetlar. To'lanadigan qisqa muddatli veksellar.
42. Baholanadigan majburiyatlar, kafolat bo'yicha majburiyatlar. Boshqa qisqa muddatli notlar. Dividendlar bo'yicha qarzdorlik.
43. Uzoq muddatli majburiyatlarning joriy qismi hisobi
44. Uzoq muddatli majburiyatlar hisobi
45. Kelgusi davr daromadlari hisobi
46. Obligasiyalar hisobi
47. Joriy aktivlar tushunchasi. Joriy aktivlarning tan olish mezonlari.
48. Pul bo'lgan aktivlar (monetary assets) hisobi .
49. Banklarda joriy schetlardagi pul mablag'lari hisobi,
50. Naqd kupyuralar, monetalar, valyuta, kichik kassalardagi naqd pullar hisobi.
51. Oddiy cheklar, mijozlar cheklari, pul o'tkazmalari va yo'ldagi pul mablag'lari hisobi
52. Pul mablag'larining ekvivalentlari hisobi
53. Qisqa muddatli investisiyalarning hisobi
54. Kichik kassa va kassa hisobotlari
55. Bankdagi hisob-kitob scheti va valyuta schetidag pul mablag'lari hisobi
56. Pul mablag'larining harakati ustidan ichki nazorat. Kassa tushumlari va kassa chiqimlari ustidan nazorat.
57. Zahiralar tavsifi va tasnifi
58. Zaxiralarning baholanishi
59. Zaxira tannarxi
60. Zaxiralarni qayta ishlash tannarxi hisobi
61. Zaxiralarni joriy holatga va joriy joylashtiriladigan joyiga keltirish bilan bog'liq boshqa ustama xarajatlari (other overhead).
62. Zaxiralarning Sof sotish mumkin bo'lgan qiymati (Net realizable value).
63. Zaxiralarning davriy hisob tizimlari.
64. Sotilgan zaxiralar qiymatini va oxirgi zaxiralarni baholashda qo'llaniladigan usullar va ularning qo'llanilishi
65. Uzluksiz zaxiralar hisobi tizimi va uning qo'llanilishi
66. Joriy bo'lmagan aktivlar (non current assets) tavsifi va tasnifi
67. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) mazmuni, sinflari va boshlang'ich baholanishi
68. Tashkilot mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalarga qilingan xarajatlarini ularni sarflanish momentida tan olishi.
69. Obyektlarni buzish va tugatish xarajatlari keltirilgan qiymatida tan olish va bir vaqtning o'zida taalluqli majburiyatlarni yaratish.
70. Qurilayotgan obyektning tannarxini aniqlash.
71. Xalqaro standartga muvofiq asosiy vositalarni ekspluatasiya qilish bilan bog'liq davomiy amalga oshiriladigan xarajatlar.

72. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) qayta baholash
73. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) depresiasiyasi, hisobdan chiqarilishi hisobi.
74. Nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi
75. Tashkilotning o'zi tomonidan yaratilgan va xirid qilingan nomoddiy aktivlar hisobi.
76. Mustaqil yaratilgan nomoddiy aktivlar:
77. Gudvil. Xarid qilib olingan va xarid qilib olinmagan gudvil hisobi
78. Nomoddiy aktivlarning haqiqiy tannarxi bo'yicha hisob modeli yoki qayta baholangan qiymati bo'yicha hisob modeli bo'yicha hisobi.
79. Nomoddiy aktivlarning amortizasiya metodlari va ularning qo'llanilishi
80. Nomoddiy aktivlarni tan olish tugatilishi.
81. Nomoddiy aktivlarni tugatishdan olingan daromad yoki xarajatlar aniqlash tartibi.
82. Nomoddiy aktivlarning klasslari bo'yicha axborotlarni taqdim etish
83. Investisiyaviy mulk (investment property)ning tarkibi, tan olish va baholash
84. Investisiyaviy mulkni bir kategoriyadan boshqa kategoriyaga o'tkazish (qayta tasniflash).
85. Investisiyaviy mulkning chiqib ketishi hisobi. Investisiyaviy mulkni tan olinishnishi yakunlash.
86. Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyat hisobi. Aktivlarning qadrsizlanishi hisobi
87. Biologik aktivlar hisobi
88. Tabbiy resurslar hisobi
89. Assasiasiyalashgan korxonalar va qo'shma korxonalarga investisiyalar hisobi
90. Hissali qatnashish metodining qo'llanilishi, hisoblash tartibi va hisobi.
91. Ijaraga oluvchida foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivni boshlang'ich tan olinishi.
92. Ijaraning boshlang'ich baholanishi va ijara to'lovlari hisobi.
93. Qisqa muddatli ijara hisobi
94. Ijaraning davomiy hisobi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning amortizasiyasi va qadrsizlanishi.
95. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlarning qadrsizlanishi. Ijara majburiyatlarining hisobi.
96. Ijaraga beruvchida hisob. Moliyaviy ijara sifatidagi tasniflash.
97. Moliyaviy ijaraning boshlang'ich tan olinishi va baholanishi.
98. Ijrani davomiy baholash. Operasion ijara tan olinishi va baholash.
99. Moliyaviy aktivlar hisobi
100. Moliyaviy majburiyatlar hiobi
101. Hissali va boshqa moliyaviy instrumentlar hisobi
102. Xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi.
103. Xorijiy faoliyat hisobi
104. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq daromadlar hisobi.
105. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlar hisobi.
106. Boshqa umumlashgan daromadlarhisobi.
107. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar hisobi.

108. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar hisobi
109. Sof foyda hisobi.
110. Foyda solig'i hisobi.
111. Aksiyaga foyda
112. Xodimlarni rag'batlantirish hisobi
113. Mehnat haqidan ushlanmalar va ajratmalar hisobi
114. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital hisobi
115. O'rtoqlik jamiyatlarida foydaning taqsimoti hisobi
116. Aksiyadorlik kapitali buxgalteriya hisobi
117. Aksiyadorlik jamiyatida dividendlar hisobi
117. Nodavlat va notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobi

VI.Ta'lim natijaari/Kasbiy kompetensiyalari

Talaba bilishi kerak:

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi:

- o'quv jarayonini tashkil etish usullarini ;
- mustaqil ta'lim va ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkil etishni;
- mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi, tan olish va boshlang'ich tannarxi, qayta baholash, depresiasiyasi, hisobdan chiqarilishi tartib qoidalarini bilishi;
- nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi qayta baholash, amortizasiya hamda moliyaviy hisobotda aks ettirish hamda gudvil hisobining uslubiy masalalarini bilishi;
- investisiyaviy mulk (investment property) tan olish va baholashning uslubiy masalalarini bilishi;
- sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyatni identifikasiya qilish, tan olish va baholashga doir bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi;
- biologik aktivlarni tan olish, tasniflash va baholash hamda hisobotlarda aks ettirish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lish;
- investisiyalarni tan olish, baholash va buxgalteriya balansida aks ettirish masalalarini bilishi;
- ijarani tan olish, baholash va buxgalteriya yozuvlarini amalga oshira olishi;
- majburiyatlarning mazmuni, tan olinishi va tavsifi, majburiyatlar hisobi va hisoboti hamda shartli majburiyatlarni tan olish, baholash va buxgalteriya hisobida aks ettirish tartib qoidalarini bilishi;
- moliyaviy instrumentlar, jumladan moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlarni, hissali instrumentlarni tan olish, baholash tartib qoidalarni bilishi;
- xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi va xorijiy faoliyat tushunchasi, tan olinishi va baholash tartib qoidalarini bilishi;
- odatdagi faoliyati bilan bog'liq daromadlar hamda odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlar hisobi hamda boshqa umumlashgan

daromadlarni tan olish, identifikasiya qilish, baholash va hisobda aks ettirish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lishi;
- odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar hamda odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlarni tan olish, identifikasiya qilish, baholash va hisobda aks ettirish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lishi;
- Foyda solig'i hisobi hamda aksiyaga foyda hisoblash, baholash tartibini bilishi;
- mehnatni rag'batlantirishlar hisobi bo'yicha uslubiy tartib-qoidalarni bilishi;
- o'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital, foydaning taqsimoti, korporasiyalarda buxgalteriya hisobi hamda nodavlat va notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobi bo'yicha nazariy va amaliy bilimlar va ko'nikmalarga ega bo'lishi.

VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

ASOSIY ADABIYoTLAR:

1. S.Tashnazarov. Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1 [Matn]: darslik/SamISI – Samarqand.: "STEP – SEL" MChJ nashriyoti, 2023 -580 bet.
2. Urazov K.B., Po'latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. –T.: «Innovasion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2020, 564 bet.
3. Tashnazarov S.N. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari: Oliy o'quv yurtlari magistratura mutaxassisliklari uchun darslik. – Toshkent: «IQTISOD-MOLIYA», 2019. – 584-b. https://www.academia.edu
4. Urazov K.B. Moliyaviy hisob va hisobot. O'quv qo'llanma.- T.: "Innovasion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi", 2020. 408 bet
5. Abdullayev R.A., Urazov K.B. Osnovы buxgalterskogo uchyota. Uchebnoye posobiye. SamIES, 2021. 168s
6. Christine Jonick. Principles of financial accounting. University of North Georgia Press Dahlonega, Georgia, 2017. p.318 ISBN: 978-1-940771-15-1. https://web.ung.edu/media/university-press/Principles-of-Financial-Accounting.pdf?t=1542408454385

QO'ShIMChA ADABIYoTLAR:

7. O'zbekiston Respublikasining «Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi Qonuni. 2016 yil 13 aprel, № O'RQ-404. https://lex.uz/acts/2931253.
8. O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019 y., 02/19/SK/4256-son. http://www.lex.uz/docs/4674902.
9. O'zbekiston Respublikasining «Auditorlik faoliyati to'g'risida»gi Qonuni. 2021 yil 5 fevral. https://lex.uz/docs/5307886

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» Qarori. 2020 yil 24 fevral. PQ-4611-son.
11. International Financial Reporting Standards. www.ifrs.org/issued-srandards/list of-standards/ 2018.
12. Mejdunarodnыye standartы finansovoy otchetnosti. http://www.ifrs.org.ua/mezhdunarodny-e-standarty-finansovoj-otchyotnosti/
13. IFRS and US GAAP: Similarities and differences. 2015. www.pwc.com
14. Tashnazarov S.N. Moliyaviy hisobotning nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish. Monografiya. - Publisher SIA OmniScriptum Publishing. GlobeEdit Publishing house. 2018. 280 p. ISBN-13:978-613-8-24050-1
15. Price water house Coopers. Vse prava zaщiщyenы. Etot material podgotovlen Akademiyey PwC dlya ekzamenov DipIFR v 2018 godu. 0320-b.
16. Hermanson, Roger H. Accounting: a business perspective. Irwin. USA. 1996. 339-340-b. Accounting Principles: A Business Perspective Paperback – February 16, 2018.
17. Caribbean examinations council "Principles of accountants", 2008 https://www.cxc.org/SiteAssets/syllabusses/CSEC/CSEC%20Principles%20of%20Accounts.pdf

Axborot manbaalari (Internet saytlari)

18. www.gov.uz (Uzbekistan Respublikasi xukumat portali)
19. www.mf.uz (Uzbekistan Respublikasi Moliya vazirligi)
20. www.ziyonet.uz (Axborot ta'lim tarmogi)
21. www.lex.uz (Uzbekistan Respublikasi konun xujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi)
22. www.stat.uz (Uzbekistan Respublikasi Statistika Kumitasi)
23. www.soliq.uz (Uzbekistan Respublikasi Solik Kumitasi)
24. www.accountingtools.com (Buxgalterlar uchun kullanmalar sayti)
25.www.ifrs.org (Moliyaviy xisobotning xalkaro standartlari fondi sayti)

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.

Fan/modul uchun ma'sullar:

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – SamISI, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi mudiri, professor v.b., i.f.d.

Taqrizchilar:

Z.X.Abdullayev - Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Samarqand filiali ilmiy ishlar va innovasiyalar bo'yicha direktor o'rinbosari, PhD

S.Isanov - "Mini Max Finance" MChJ buxgalterlik tashkiloti bosh hisobchisi